

AČR A TANKY

Plk. gšt. Ing. Vlastimil GALATÍK, CSc.

Anotace:

Článek ukazuje možnou budoucnost tanků v AČR. Stručně objasňuje vývoj teorie použití tanků od první světové války do současnosti a zabývá se perspektivou použití tanků AČR v počtech stanovených v materiálech o reformě ozbrojených sil.

Úvod

Tanky byly, jsou a otázkou zůstává zda i v budoucnosti zůstanou fenoménem moderních válek. Jaká je ale jejich perspektiva v podmínkách České republiky a její armády? Na tuto otázku dávají alespoň částečnou odpověď materiály o reformě ozbrojených sil České republiky. Je nebo není tato odpověď uspokojivá?

Krátce z historie vývoje teorie použití tanků

Operační zasazení tanků v letech první světové války znamenalo skutečnou revoluci ve vojenství. Spojením palebné síly, pancéřové ochrany osádky a schopnosti manévru v terénu vznikl prostředek, který znamenal rozhodující změnu ve způsobech vedení útočného boje do této doby „zákopové války“. Hluboce členěná obranná pásma s několika liniemi zákopů a opevnění, s připravenými palbami kulometů a dělostřelectva přestala být pro útočící vojska nepřekonatelnou překážkou.

Zavedení a zasazení tanků do bojů a operací bylo samozřejmě spojeno i s rozvojem teorie jejich použití. Ne vždy, a zejména v počátečním období, to je v první světové válce, byly ale teorie použití tanků v boji a operaci správné.

Na britské, francouzské, ale i německé straně byly tanky považovány za prostředek přímé podpory pěchoty, tedy za určitou formu mobilního palebného prostředku působícího v sestavě pěších jednotek. Až na výjimky nedošlo k hromadnému, koncentrovanému zasazení tanků se strategickým nebo operačním cílem. Řada problémů v rozvoji teorie použití tanků zajisté plynula z jejich nízké technické a technologické úrovně, vysoké poruchovosti a malém operačním dojezdu. Přesto je možné shrnout, že tanky

byly úspěšně používány na taktické úrovni a jejich význam byl v průběhu války jasně potvrzen.

Meziválečné období znamenalo významný zlom v teorii použití tanků v boji a operaci. Zejména v Německu a pod jeho vlivem i v Sovětském svazu byly rozpracovány teorie hlubokých útočných operací, ve kterých tanky a mechanizovaná pěchota sehrávaly rozhodující roli. Tankové svazy a svazky měly za úkol prolomit obranu protivníka a maximální rychlostí pronikat do hloubky jeho sestavy. Následně mechanizovaná pěchota rozšiřovala průlom do stran a do hloubky. Tankům byl přikládán význam operační, v některých případech i strategický.

Ve Francii se otázkami moderního způsobu použití tanků zabýval generál de Gaulle, ale nebylo mu umožněno nové teorie realizovat, což do určité míry vyplývalo i ze značného uspokojení s výsledky první světové války, které nejvyšší armádní kruhy značně přeceňovaly. Pod vlivem konzervativních špiček vedení armády setrvala francouzská armáda u koncepcie tanků jako prostředků přímé podpory pěchoty.

Události druhé světové války potvrdily správnost německých a sovětských teorií. Přesné a soustředěné údery německých tankových svazů dokázaly rozvrátit francouzskou obranu s tanky rozptýlenými v pěších svazcích. Ani mistrně manévrující tanková divize generála de Gaulle nedokázala zabránit zdrcující porážce.

I boje na východní frontě teorii hlubokých útočných operací potvrdily a to jak na německé, tak i sovětské straně. Až do dosažení zlomu ve strategické iniciativě, to znamená do doby protiúderů u Moskvy a zejména porážky německého uskupení u Stalingradu, to byla německá vojska, která vedla rozhodující tankové údery. Období osvobozování Sovětského svazu až po dobytí Berlína je ve znamení útočných operací sovětské armády s rozhodujícím podílem tankových svazů. Nelze ovšem opomenout, že tanky byly mimoto používány i pro přímou podporu pěchoty, ale tento úkol nebyl považován za prvořadý.

I poválečné období se neslo ve znamení teorií potvrzených druhou světovou válkou. Také Československá armáda, obdobně jako ostatní armády východního bloku, ale i armády západní, byla budována k maximálnímu využití výhod, které skýtaly soudobé tanky. Dělení pozemních svazků na tankové a motostřelecké (mechanizované) odpovídalo koncepci rozhodujícího sražení mezi bloky na evropském válčišti. Přestože v Československé armádě existovaly v podstatě dva typy svazků pozemního vojska, motostřelecké a tankové divize, byly tyto do určité míry „smíšené“, to znamená, že motostřelecký pluk měl tankový prapor a tanková divize jeden motostřelecký pluk s tankovým praporem. Zejména tankové prapory motostřeleckých pluků byly rozdělovány k podpoře motostřeleckých jednotek, kdežto tankové svazky byly používány na rozhodujících směrech koncentrovaně.

Poválečné období nepotvrdilo správnost či nesprávnost těchto teorií a s tím spojených organizačních struktur. Pouze válka v Perském zálivu může být charakterizována jako tankové sražení s rozhodující technologickou převahou spojenců a s moderními prvky vedení boje a operace, jako jsou výsadky do hloubky sestavy protivníka, masové

nasazení bitevních vrtulníků, široký obcházezí manévr a samozřejmě získání nadvlády ve vzduchu.

Jaká je realita budoucnosti tanků v AČR?

Podle materiálů k reformě ozbrojených sil České republiky bude mít AČR 31 bojových tanků, což představuje jeden prapor. Naskytá se otázka proč právě tolik? Proč ne více, ne méně nebo vůbec žádné? To jsou otázky, kterými je potřebné se zabývat a na které hledat odpovědi.

Třicet jedna tanků tvoří prapor, který není ani srovnatelný s bývalým tankovým praporem motostřeleckého pluku, jenž míval 40 tanků. Jak je výše uvedeno, zpravidla byl rozdělován k podpoře motostřeleckých praporů pro útok, jen zřídka při útočné činnosti pluku působil jako celek. V obraně pluku mohl být také ve druhém sledu s úkolem provést plukovní protizteč, což znamenalo útok na šířce maximálně 2–3 km s hloubkou do 5 km.

Jsou bojové schopnosti dnešního (plánovaného) tankového praporu větší než v minulosti? O tom je nutno minimálně pochybovat. Jsou-li schopnosti tankového praporu větší, pak se i na druhé straně zvýšily schopnosti protivníka, dokážeme-li jej vůbec definovat.

Pro „klasický“ konflikt nebo válku v regionu České republiky je počet 31 tanků žalostně málo. Tímto počtem se AČR dostává pod úroveň bývalého motostřeleckého pluku a navíc 31 tanků může mít význam pouze taktický. Vyjdeme-li dále z úvahy, že ve výhledu desítek let nedojde k přímému napadení hranic České republiky ani Aliance, navíc s předpokládaným rozšířením NATO se hranice Aliance značně vzdálí od území České republiky, pak je otázka tanků v AČR téměř vyřešena: **nejsou potřebné!** Navíc z hlediska útočné činnosti AČR, ale zejména aliančního uskupení by byl význam třiceti tanků spíše symbolický. Pro vedení potenciálních obranných operací je potřebné spíše zvážit, zda není výhodnější orientace na nejmodernější protitankové prostředky (řízené střely) schopné ničit všechny obrněné, ale i neobrněné cíle. Zajímavá by byla i ekonomická analýza tohoto problému.

Vyvstává také otázka použití tanků mimo území Aliance, v mírových a protiteroristických operacích a podobně. Zkušenosti ukazují, že v drtivé většině případů sehrávají rozhodující roli mechanizované a speciální jednotky s lehkou výzbrojí. Zasazení tanků (například německých v Kosovu) je spíše otázkou demonstrace síly a z taktického, natož pak z operačního hlediska nemá praktický význam. Tyto závěry jsou podtrženy i skutečností, že z hlediska protistojících prostředků jsou uvedené operace z převážné většiny výrazně asymetrické a tanky nelze využít k eliminaci odpovídajících prostředků na straně protivníka.

Nemalé problémy jsou také spojeny s přepravou tanků na velké vzdálenosti, jejich logistickou podporou, ošetřováním a opravami mimo území státu.

Z uvedených argumentů, které zajiště nemohou být úplné, lze shrnout:

- tři desítky tanků nemají pro obranu České republiky a Aliance zásadní význam,

jejich schopnosti odpovídají jen taktickým činnostem v rámci brigády a při neexistenci reálného ohrožení teritoria ČR a spojenců sehrávají tanky AČR roli jen symbolickou,

- pro vedení operací mimo území ČR a Aliance (mírové a protiteroristické operace) se tanky ukazují jako zcela nevhodné, což plyne zejména z problémů spojených s jejich přepravou, logistickou podporou a také z asymetrie v těchto operacích,
- nahrazení tanků protitankovými prostředky (řízenými střelami) je z ekonomického a operačního hlediska výhodnější, protože umožňuje vyšší variabilitu jejich použití, případně i mimo území státu a Aliance.

Symbolický význam třiceti tanků pro obranu České republiky a splnění aliančních závazků je zřejmý. Má-li AČR vlastnit tanky, pak by to mělo být v počtech alespoň operačního významu (to je okolo 100 ks), přičemž o počtech strategického významu nelze ani uvažovat. Ekonomicky a operačně výhodnější variantou je úplné vyřazení tanků v AČR a jejich nahrazení moderními protitankovými prostředky (řízenými střelami), poměrně snadno přepravitelnými na velké vzdálenosti a schopnými ničit široké spektrum obrněných i neobrněných cílů.